

Bedwelmd door ontkenning

De GGZTotaal van november 2018.

Hoewel dit de eerste GGZTotaal van de maand is en we dus geen vast thema hebben, proberen wij toch een rode draad te vinden die alle artikelen verbindt. Heel vaak komt het uit op uitdrukkingen als 'buiten de orde', 'naast de maatschappij', 'tegen de stroom in', 'langs de zijlijn'. Blijkbaar vinden veel artikelen die over een ggz-thema gaan een gemeenschappelijke noemer in 'er niet bij horen', 'er buiten staan'. Zo ook in dit magazine.

We vonden de goede zinsnede in het gedicht van Gisele Vranckx, die we zo langzamerhand wel onze huisdichteres mogen noemen: "Bedwelmd door ontkenning, verloren en verward, zocht ik naar rechtvaardigheid."

In het openingsartikel 'Het rare huisje van de gemeentesecretaris' beschrijft Bart Vuijk hoe in Nederland steeds meer Skaeve Huse worden neergezet: woningen, of zoals in Beverwijk een caravan, voor 'onaangepaste daklozen': mensen met vaak een psychiatrische stoornis en/of een verslaving, die vanwege de overlast onmogelijk in een woonwijk kunnen wonen. Hulp willen ze niet, zich aanpassen kunnen ze niet. Dan maar afgezonderd, ver weg van de 'normale' mensen, lijken de bestuurders te denken.

Een tweede groep die maar moeilijk gehoord wordt, ondanks de nodige inspanningen daartoe, zijn familieleden en andere naasten van mensen met een psychiatrisch probleem. Jettie Zijlstra is familievertrouwenspersoon en schrijft er over: "Naasten lijden vaak niet alleen onder de impact van de ziekte, maar de situatie wordt nog verzaamd doordat zij in de wereld van de

ggz tegen onzichtbare muren oplopen, en zichzelf niet gehoord en gezien weten en onder-tussen machteloos de situatie van hun naaste zien verslechteren."

Ook lotgenoten hebben blijkbaar elkaar nodig om begrepen te worden. 'Anything Maureen' beschrijft een bijeenkomst van zo'n lotgenotengroep. Uiteraard is het een goed iets dat dit soort groepen en bijeenkomsten georganiseerd worden, maar je kunt je afvragen of de noodzaak ook ontstaat omdat er (opnieuw) zo weinig begrip is voor mensen met een bepaalde aandoening. Zou het niet mooi zijn als er wat minder misverstanden en vooroordelen bestonden over allerlei aandoeningen, zodat je er ook gewoon met je burens over kan praten?

Marijke Groot, twitteraars zullen haar kennen, stuurde ons haar eerste gedichtenbundel 'Het was niet alleen maar leuk tijdens mijn depressie...' om te recenseren. Johan Atsma pakte de handschoen op en bevond zich na lezing in dubio: moest hij het manuscript beoordelen op literaire waarde of op zeggingskracht? Over het eerste was hij gematigd positief, maar over de zeggingskracht was hij enthousiast, als je dat woord hier mag gebruiken. "Dat maakt indruk, de beklemming van een depressie wordt voor de lezer voelbaar. Daarin is Marijke Groot in haar missie geslaagd."

Ook buiten de orde, of eigenlijk tegen de stroom in, is GGZopmaat, een beweging (organisatie is nog niet aan de orde) die een vuist wil maken voor een betere GGZ. Doen GGZ Nederland en MIND dat niet ook al? "Nee", zegt mede-oprichter Frits Bosch, "de onvrede die veel mensen hebben, wordt niet door GGZ Nederland en MIND geuit."

DOOR: BART VUIJK

HET 'RARE HUISJE' VAN DE GEMEENTESECRETARIS

Steeds meer gemeenten beginnen aan 'skaeve huse' voor overlastgevende daklozen.

De vermindering van het aantal bedden in de GGZ leidt ertoe dat duizenden patiënten een ander onderkomen moeten zoeken. In een gewoon huis met regelmatige bezoeken aan een polikliniek, wonen met begeleiding, of wonen in andere woonvormen met hulp en zorg. Een kleine groep is echter vanwege grote overlast nergens te handhaven en komt op straat terecht. Steeds meer gemeenten trekken zich hun lot aan en bouwen 'skaeve huse' voor deze overlastgevende daklozen. In zo'n 'asocontainer' kunnen ze hun eigen gangetje gaan, zonder overlast te veroorzaken, maar ook zonder al teveel bemoeienis van zorgverleners.

Asocontainers in steeds meer steden te vinden

Achter de bioscoop in Beverwijk staat op zo'n zestig meter afstand een caravan. Naast die caravan staan twee mobiele bouwvakkers-wc's. Er omheen staan manshoge hekken met doeken ervoor, om de bewoners van de caravan privacy te gunnen. Deze caravan staat officieel op naam van de Beverwijkse gemeentesecretaris. Maar de hoogste ambtenaar van de stad gaat er nooit mee op vakantie. Wie er wel in wonen: twee totaal onaangepaste daklozen, waar het gemeentebestuur, de politie, zorginstellingen en woningcorporaties zich geen raad mee wisten.

In een gewoon flatje veroorzaakte dit stel kolossale overlast voor hun burens. Meerdere keren zijn ze hun huis uitgezet, waarna ze op straat gingen zwerven. Daar werd ook niemand blij van. Voor het oog van de wereld deden zij hun behoefte en ze sliepen onder een balkon. Hulpverlening werd consequent afgewezen; elke 'bemoeial' van een zorginstelling kon een schop van ze krijgen. Vooral omdat ze nergens hun hond mee mochten nemen.

De Beverwijkse gemeentebestuurders krabten zich achter de oren. Laten wij deze

stadgenoten aan hun lot over, overlastgevend en wel, of gaan we ze op onorthodoxe wijze helpen? Besloten werd om een tweedehands caravan aan te kopen en die ergens op een rustige plek neer te zetten. Daar mocht het dakloze stel en hun hond 'tijdelijk' wonen.

Nimby

Maar dat ging niet van een leien dakje. Het nimby-effect (not in my backyard) stak de kop op. Buurtbewoners kwamen in het geweer. Zij vreesden overlast. Vervolgens ging het gemeentebestuur dan maar op zoek naar een andere plek. Die werd gevonden in de buurt van de bioscoop, waar ze rustig kunnen verblijven zonder iemand overlast te bezorgen. En dat gebeurt ook niet. De tijdelijkheid is omgeslagen in een soort semi-permanent verblijf. Zo lang alles goed gaat, mogen ze er blijven.

In het begin dreigde het stel de caravan weer te verlaten bij het vooruitzicht dat de gemeente talloze hulpverleners op ze zou loslaten. Dus daar zag de gemeente ook maar van af.

Skaeve huse

Had Beverwijk nu een aantal 'skaeve huse' gehad, dan was dit stel waarschijnlijk daar terechtgekomen. In steeds meer gemeenten zie je deze woninkjes voor 'asocialen' verrijzen op veilige afstand van wijken en buurten. Het worden asocontainers, tuigdorpen en hufterwoningen genoemd. Er zijn in het verleden nog veel meer weinig vleierende namen gegeven aan de initiatieven van woningcorporaties en gemeenten om deze onaangepaste mensen te huisvesten. Mensen die er in veel gevallen permanent blijven; het is voor hun de allerlaatste mogelijkheid om een dak boven het hoofd te hebben. Inmiddels is Beverwijk van plan om een paar skaeve huse te bouwen. In veel andere gemeenten wordt hier ook over nagedacht.

In sommige gemeenten bestaan ze al jaren. De mensen die erin wonen, zouden anders dakloos zijn. Verslaving, psychiatrische problemen en soms - letterlijke quote uit een gemeentenota - 'liederlijk gedrag' maken dat niemand ze graag in de buurt heeft wonen. Maar het nimby-effect dat bij vrijwel alle plannen voor skaeve huse opsteekt bij de buurtbewoners, verdampt al binnen enkele weken na realisatie. Wonen deze 'asocialen' eenmaal in zo'n skaeve huse, dan hoor je er niemand meer over.

Bij geen enkel project dat in Nederland is gestart, hebben zich noemenswaardige incidenten voorgedaan. Buurtbewoners die aanvankelijk de hakken in het zand zetten tegen de komst van skaeve huse, zijn na verloop van tijd bijna zonder uitzondering tevreden over hun nieuwe burens. Overlast doet zich nauwelijks voor.

Denemarken

De skaeve huse bestaan al meer dan tien jaar, maar nu pas grijpt het fenomeen om zich heen in Nederland. In veel gemeenten bestaan plannen om plekjes te

stichten voor de skaeve huse. Deze term is Deens voor rare huisjes. In Denemarken zijn er al meer dan 350 gebouwd. Daar zijn het meestal huisjes zoals je wel ziet op een volkstuincomplex, of containers waar ook studenten in wonen. Kleine onderkomens met meestal maar één kamer, toilet, douche en een keukentje, en dat was het dan. Een bed, een kast, een tafel en een stoel. De skaeve huse staan meestal aan de rand van een stad.

De bewoners zijn onaangepaste mensen met vaak een hele historie van drank, drugs en overlast, die de buik vol hebben van hulpverleners, bemoeizorg en iedereen die ze maar op de nek zit. Ze veroorzaken vaak niet met opzet overlast, maar ze kunnen niet anders. Alle woningcorporaties en gemeenten hebben te maken met zo'n kleine groep overlast veroorzakende asocialen. In Denemarken is het overheidsbeleid dat iedereen recht heeft op een dak boven zijn hoofd. Die gedachte begint hier ook door te dringen. Bewoners van een skaeve huse vertrekken er meestal nooit meer. Dit is de enige plek waar zij nog kunnen wonen.

Hoewel er op alle projecten een begeleider zit die de boel in de gaten houdt, worden de bewoners in hoge mate aan zichzelf overgelaten. Vanuit de GGZ komt er bij sommigen af en toe een hulpverlener langs. Maar ook daar zit nauwelijks druk achter. Het is de bedoeling van de overheid dat de bewoners geen overlast meer veroorzaken voor anderen, niet dat ze beter worden of weer aan het maatschappelijk leven gaan deelnemen. Die hoop is meestal al snel opgegeven.

Regels

Eenmaal in zo'n huisje, worden de bewoners wel aan regels onderworpen. Overlast veroorzaken voor de buurt, die nu op enige afstand is, is verboden. Een paar waarschuwingen en de bewoner staat weer op straat. Met die stok achter de deur proberen de meesten zich wel een beetje te gedragen. Een beheerder of

begeleider is regelmatig aanwezig om ongewenste gasten weg te jagen. Drugsdealers bijvoorbeeld. Soms wordt ingegrepen als het fout gaat met een bewoner, zoals bij een verzamelaar of een verslaafde.

Nu veel gemeenten eraan gaan beginnen, moeten er wel wat moeilijkheden worden overwonnen die in de pionierende gemeenten Amsterdam, Tilburg, Kampen, Eindhoven, Maastricht en Rotterdam naar voren kwamen. Allereerst: de skaeve huse staan op veel plekken maar tijdelijk. Voor een paar jaar, meestal onder druk van de bewoners in de omgeving. Dat betekent dat de bewoners van de huisjes, die net tot rust zijn gekomen, weer naar een andere plek moeten verhuizen. Niet alleen is dat niet goed voor ze, het blijkt ook onnodig, omdat de skaeve huse-bewoners nauwelijks enige overlast veroorzaken. De Stichting Experimenten Volkshuisvesting (SEV) pleit er dan ook voor om de skaeve huse standaard tot het woningaanbod van woningcorporaties te laten behoren. Zo is er altijd zicht op een plek voor mensen die keer op keer ontsporen en het leven van hun burens tot een hel maken.

Zorg of wonen

Een tweede punt dat ook nader moet worden uitgezocht, is de mate van begeleiding. In Denemarken staan de skaeve huse helemaal los van de zorg. Het is wonen. Meer niet. Er is een begeleider die de praktische gang van zaken in de gaten houdt. De huurcontracten zijn in het Scandinavische land niet afhankelijk van zich onderwerpen aan zorg. Zorg wordt wel verleend, maar dat regelen de huurders zelf met de zorginstellingen.

In Nederland durft de overheid de skaeve huse-bewoners vaak niet los te laten. Bemoeizorg is in een aantal huurcontracten inbegrepen. De Stichting Experimenten Volkshuisvesting vindt dat hier een keuze gemaakt moet worden tussen wonen en zorg.

Hulpverleners vinden de skaeve huse een uitkomst. Citaat uit het SEV-rapport: Uit de interviews met hulpverleners blijkt dat ook zij blij zijn met de optie van skaeve huse. Zij zien sommige van hun cliënten opknappen door deze therapie van 'rust en ruimte en toch in de stad'. Zij wijzen erop dat sommige cliënten moeilijk kunnen aarden in collectieve woonvormen wegens de huisregels en de stress die de omgang met andere bewoners met zich meebrengt. Het motto van begeleiders en beheerders is: handjes op de rug, begeleiden op afstand, niet te veel aanwezig zijn, je elke dag even laten zien, praktische hulp aanbieden, geen politieagent spelen.

Inplannen

Een derde punt, en misschien wel het belangrijkste, is dat de skaeve huse-plekken planologisch moeten worden ingebed. Dat gebeurt nu niet. De Stichting Experimenten Volkshuisvesting (SEV) pleit ervoor dat ze standaard in elke gemeente worden ingepland. Als gevolg van het gebrek aan planologisch beleid voor deze huisjes zijn er nu nog maar enkele tientallen van in Nederland, en die hebben veelal een tijdelijke status. Sommige projecten zijn alweer verdwenen, als gevolg van toezeggingen aan buurtbewoners dat de huisjes slechts tijdelijk zouden blijven. SEV vindt dit onwenselijk. De skaeve huse moeten vaste plekken krijgen.

SEV vindt dat er veel meer van die plekken moeten worden gesticht. Klandizie genoeg; elke corporatie heeft wel een aantal probleemhuurders die - zoals het in een evaluatierapport van het Amsterdamse rapport staat - als hete aardappels heen en weer worden geschoven tussen corporaties, zorginstellingen en de politie. Het aantal kandidaten voor de skaeve huse wordt door de SEV geschat op zo'n 1500 in heel Nederland. SEV vindt dat de gemeenten en woningcorporaties de skaeve huse in hun beleid en woningaanbod moeten opnemen.

Waar moeten skaeve huse aan voldoen?

- Geringe kans op overlast naar de omgeving: Een afstand van minimaal 50 meter tot bestaande woonbebouwing of andere gevoelige functies. Afgezonderde locatie.
- Maximale aantal wooneenheden. Liefst zoveel mogelijk afstand tussen de eenheden.
- Bij meer dan 5 wooneenheden een beheerdersruimte.
- Eenpersoonswooneenheden: 30-40 m² met eigen keuken en sanitair en eigen buitenruimte, vergelijkbaar met studentenhuisvesting. Tweepersoonseenheden: 40-50 m² (2 kamers + keuken)
- Zo min mogelijk gemeenschappelijke voorzieningen (evt. een gemeenschappelijke wasmachineruimte)
- Minimale voorzieningen. Vandalismebestendig, robuuste uitvoering, goed schoon te houden, brandalarm.
- De huisvesting mag wel/geen beloning zijn (of als zodanig worden ervaren) voor overlastgevend gedrag (qua luxe, aantal M2, locatie).
- Bij tijdelijke huisvesting moet snelle plaatsing mogelijk zijn. Vergelijkbaar met de crisisopvang in de GGZ. De doorstroming moet worden geborgd. Omdat de uitstroom niet strak te reguleren is, moet het aantal huisvestingseenheden flexibel zijn.

Wat moet de beheerder of huismeester doen?

- is 24 uur bij de start telefonisch bereikbaar (voor omwonenden)
- gaat onregelmatig langs afhankelijk van de mogelijke “piekmomenten” (niet voor 10 uur ‘s morgens, maar wel begin van de avond).
- spreekt bewoners aan op ongeoorloofd gedrag
- schakelt de politie in als er sprake is van criminele situaties (aandachtsvestiging, afspraak met de politie)
- geeft andere signalen door aan partners bv woonbegeleiding/hulpverlening/jeugdzorg.

Bron: [platform woonoverlast](#)

Skaeve huse zijn te vinden in Amsterdam; Eindhoven; Kampen; Rotterdam; Tilburg; Maastricht; Arnhem.

Verder zijn skaeve huse gepland in: Deventer; Dordrecht; Ede; Emmen; Nijmegen; 's-Hertogenbosch; Beverwijk; Velsen; Krimpenerwaard; Haarlem; Groningen; Bergambacht

(in sommige gemeenten wordt er alleen nog over gesproken, andere gemeenten zijn al ver met de plannen).

‘Uitdagingen waar naasten zich voor gesteld zien zijn soms onvoorstelbaar groot’

De familievertrouwenspersoon aan het werk.

Voor de meeste ggz instellingen, en deels ook in het sociaal domein, werken familievertrouwenspersonen. Doordat de functie relatief kort bestaat, is er vrij veel onbekendheid met het bestaan van of de inhoud van het werk van de familievertrouwenspersoon (hierna: fvp).

Waar geestelijke gezondheidszorg wordt geboden is (of was) ook een netwerk; de partner, kinderen, ouders, broers, zussen, verdere familie, collega's, vrienden. Al deze naasten kunnen een beroep doen op de fvp wanneer zij vragen, zorgen of klachten hebben over de behandeling.

Niet altijd bevindt deze groep mensen, die de context om de cliënt heen vormt, zich voldoende in het zicht van de hulpverlener. Of, wanneer dit wel het geval is, zijn er soms de nodige uitdagingen in de samenwerking. De fvp is onafhankelijk (en niet in dienst van de instelling), goed bereikbaar en goed op de hoogte van de ggz. Het werk bestaat uit: informeren, adviseren, de rol in de triade helpen invullen (empowerment), de weg wijzen, informeren, verwijzen naar voorzieningen en (familie)organisaties, helpen bij klachtenprocedures en signaleren binnen de organisatie. Het palet van de fvp is veelkleurig, zoveel is duidelijk.

Machteloos de situatie zien verslechteren.

Naasten lijden vaak niet alleen onder de impact van de ziekte, maar de situatie wordt nog verzaamd doordat zij in de wereld van de ggz tegen onzichtbare muren oplopen, en zichzelf niet gehoord en gezien weten en ondertussen machteloos de situatie van hun naaste zien verslechteren.

Er is op verschillende plekken binnen de ggz nog een behoorlijke kloof tussen theorie en praktijk te overbruggen. Op websites en in de uitgedragen behandelmethodieken (IHT, RACT, FACT, ART) heeft de naaste een belangrijke rol in de triade. Ik ben inmiddels gestopt met tellen hoe vaak de opmerking over: “het staat zo mooi op de website!” werd gemaakt, gevolgd door een lawine aan frustraties over wat er zo gemist werd.

Het werk van de fvp begint vrijwel altijd met luisteren. Ik zelf maak altijd veel tijd vrij voor een eerste gesprek. Soms is er decennialange ervaring met hulpverlening in de ggz. Er zijn dan vaak periodes geweest waarin de samenwerkingsrelatie heel goed was, opgevolgd door vele veranderingen waarin de samenwerkingsrelatie zich minder goed ontwikkelt. De wisselingen van behandelvisies en behandelaren werken daarin belemmerend. De moeder die in de opvoeding 'schizogeen' zou zijn, de ouders die hulp zoeken voor hun kind en wel allerlei ongevraagde en ongepaste opvoedadviezen kregen, maar niet de gevraagde hulp voor hun jonge kind. Ouders die contact zochten met de behandelaar om hun signalering van toenemende ontregeling te delen, en vervolgens het advies kregen om afstand te nemen, omdat het symptoom (de veranderingen in de interactie tussen ouders en volwassen kind) werd aangezien voor het probleem. Geconfronteerd met allerlei herstel-belemmerende gevolgen van de toenemende ontregeling (baanverlies, vrienden die afhaken, schulden, deurwaarders dreigende huisuitzetting, om wat te noemen), en intussen geen contact met de hulpverlening mogen opnemen, omdat de cliënt de toestemming om naasten te informeren heeft ingetrokken.

Vraag van hulpvrager staat centraal

Een ouder merkte eens op dat er voor allerlei opvoed- en gezondheidssituaties wel een cursus te vinden is, maar wanneer je naaste herhaalde ernstige suïcide-pogingen doet, je met lege handen staat.

Alleen al een vraag als: 'hoe is het nu met jou?' of: 'hou je het nog vol?' aan een naaste kan een wereld van verschil maken. Luisteren mag namelijk altijd, net als het geven van algemene informatie. Professionals hebben zoveel kennis en kunde om te delen, het is zo jammer als dat achterwege blijft.

Bemiddeling door de fvp kan in dan zorgen voor een verbetering van het contact, er kunnen goede afspraken worden gemaakt. De vraag van de hulpvrager staat centraal. Vanuit die vraag maken we samen een plan. Ik vind het altijd belangrijk dat de hulpvrager zelf zoveel mogelijk de regie heeft in dit traject, en denk zo goed mogelijk mee om het plan zo haalbaar mogelijk te laten zijn, en help het zo soepel mogelijk uit te voeren. Gelukkig lukt dit heel vaak ook, en ontstaat er een goed werkende triade. De uitdagingen waar de naasten zich dag-in-dag-uit voor gesteld zien zijn soms zo onvoorstelbaar groot. Het is belangrijk dat zij zich niet alleen door de fvp, maar vooral door de ggz professional gehoord en gezien weten.

Er zijn ook veel voorbeelden te noemen, waarbij de samenwerking in de triade effectief is. De veranderingen in de zorg, waarbij de focus meer op maatschappelijk herstel komt te liggen, brengt ook een herpositionering voor cliënt, netwerk en hulpverlener.

Tips voor zorgverleners

Tot slot wil ik zorgverleners een paar tips geven die bijdragen aan je contact met familie.

Tip 1: Zeg wat je wel kunt (luisteren, algemene informatie, ook over omgaan met een naaste met een psychiatrische aandoening, i.p.v. wat niet kan.

Tip 2: Geef aan het begin van iedere behandeling aan dat je het niet alleen kunt, welke naaste wil de cliënt meenemen? Broer, zus, vriend(in), ouder. En blijf dit doen. Er zijn heel goede inhoudelijke argumenten om dit te doen. De problemen zijn binnen een context ontstaan, en kunnen niet geïsoleerd daarvan worden opgelost. Niet of, maar welke naasten betrokken worden dus.

Tip 3: Neem de tijd om te luisteren naar naasten, en organiseer veel mogelijkheden om elkaar te ontmoeten. Praat niet over, maar met elkaar.

Tip 4: Organiseer goede ondersteuning van mantelzorgers.

Jettie Zijlstra is familievertrouwenspersoon

Familie en naasten kunnen voor advies en bijstand contact opnemen met de onafhankelijke familievertrouwenspersoon. T:0900-3332222 of www.lsfvp.nl of familieindeggz@lsfvp.nl.

LOTGENOTEN

door Anything Maureen

Ze hingen wat rond in de gang bij de koffieautomaat. In dit nieuwe gebouw was geen wachtruimte, ze moesten het met de gang doen. Iedere twee weken kwamen ze twee uur lang bij elkaar. De meesten van hen sloegen zelden een bijeenkomst over, zo belangrijk vonden ze deze lotgenotengroep. “Komen jullie?”, klonk het van achter hen. Sociaal-psychiatrisch verpleegkundige Carla, die de groep al jaren begeleidde, kwam hen ophalen.

Eenmaal gezeten aan de in een cirkel geplaatste tafeltjes, telde Carla de aanwezigen. “We zijn vandaag met z’n achten, dus we gaan uit van tien minuten spreektijd per persoon, dan hebben we ruimte om wat uit te lopen en nog wat na te praten.”

Een voor een spraken de deelnemers aan deze lotgenotengroep in het Autismecentrum. Over dingen die momenteel in hun leven speelden, over zorgen op hun werk, over de stress die de uitkerende instantie hen bezorgde. Over hun vaak moeizame relaties met partners, kinderen, familieleden, vrienden, kennissen, burens.

Joost vertelde over de crisis waarin zijn huwelijk verkeerde. Hoezeer hij zijn best ook deed, hij kreeg het maar niet voor elkaar zijn vrouw te bieden wat zij van hem nodig had. Hun zoontje leed er zwaar onder. Joost was al een tijdje uit huis, had een eigen flatje en probeerde vanuit die situatie aan de relatie met zijn vrouw te werken. Hij vond het enorm moeilijk om te begrijpen wat zij van wilde. Carla probeerde hem zo goed mogelijk te adviseren. De groepsleden kwamen met suggesties en opbeurende woorden voor Joost, die er duidelijk helemaal doorheen zat.

Daarna was het de beurt aan Jan, die problemen had met het UWV. Terwijl hij vertelde over de Wajong-herkeuring die hem in het vooruitzicht was gesteld, fladderde hij onrustig met zijn handen. Hij kreeg veel bijval van de collega-Wajongers in de groep, die zich in een vergelijkbare situatie bevonden. Niemand van hen kon een logische reden bedenken waarom je als volledig arbeidsongeschikte autist ineens niet meer arbeidsongeschikt zou zijn. Autisme ging immers niet over en de veranderende eisen van de maatschappij maakten het functioneren met de jaren juist moeilijker, zeker niet makkelijker. De groep kon voor Jan niet veel meer doen dan hem laten weten dat hij niet alleen was, dat anderen hetzelfde overkwam en dat ze hem volledig steunden.

Nina vertelde dat ze – na diverse mislukkingen – nu een goede hulpverlener gevonden leek te hebben om haar huis en haar leven op orde te krijgen. De groep was heel blij voor haar en was zeer geïnteresseerd in welke organisatie deze hulpverlener geregeld had.

Met een zo optimistisch mogelijk gesprek over leuke dingen die de groepsleden in het vooruitzicht hadden, werd de groep voor deze keer afgesloten. Pas over twee weken weer die enorm belangrijke herkenning van de problemen, van de gevoelens, van de manier van denken. En in de tussentijd moesten de groepsleden zich maar zo goed mogelijk zelf staande zien te houden in de niet-autistische wereld, waarin de niet-autisten wél dagelijks bij andere niet-autisten terecht konden.

recensie door Johan Atsma

Het was niet alleen maar leuk tijdens mijn depressie...

Boekrecensie: *Het was niet alleen maar leuk tijdens mijn depressie, gedichten en berichten uit de ggz*: van Marijke Groot.

Na het lezen van 'Het was niet alleen maar leuk...' blijf ik in verwarring achter. Ter voorbereiding heb ik wat poëziebundels opgezocht en doorgebladerd van andere schrijvers die een GGZ-verleden met zich meedragen, daaronder bevinden zich ook grote namen als Gerrit Achterberg, Jan Arends en Hans Andreus. Zij en anderen kom je regelmatig tegen bij teksten over psychiatrie en literatuur, zoals het hier al eens eerder besproken boek van Ranne Hovius: 'Vogels van Waanzin'. Het gaat dan over de vraag of er tussen creativiteit en psychische problematiek een verband is. Plat gezegd: roept gekte grote kunst op? Ranne Hovius concludeert dat je dat niet zo eenvoudig mag stellen. We hebben het dan wel over literatuur die qua inhoud niet altijd rechtstreeks te koppelen is aan psychische problematiek. Er is literatuur en er zijn schrijvers. Ofwel vorm en inhoud bestaan onafhankelijk van de persoonlijkheid van de auteur. Een andere benadering is de literatuur die expliciet bedoeld is als verwerking van de eigen problematiek: Jan Arends, schrijver van onder andere 'Keefman' is daar een goed voorbeeld van. Je zou overigens J.M.A Biesheuvel

als een combinatie van deze twee invalshoeken kunnen zien. Hij weet literatuur en gekte concreet met elkaar te koppelen.

In dit geval, bij de bundel van Marijke Groot is het verband tussen tekst, depressie en de schrijfster alom aanwezig. De depressie leidt tot de teksten en is daarvan het hoofdonderwerp, de inhoud is overduidelijk een manier van verwerken van wat haar overkomt. Na die constatering komt bij mij direct de vraag op die de eerder genoemde verwarring oproept. Met wat voor bril op lees je teksten van ervaringsdeskundigen en welke beoordelingsmaatstaven zijn er voorhanden? Lees je vanuit de tekst en literaire waarde? Lees je vanuit betrokkenheid? Lees je om iemand te leren kennen? Lees je om zicht te krijgen op de problematiek? Elke vraag heeft natuurlijk zijn eigen antwoord.

'Het was niet alleen maar leuk...' is opgebouwd uit een aantal gedichten, een serie Tweets en enkele losse gedachten over depressie en opname in de GGZ. In haar voorwoord beschrijft Marijke Groot in het kort haar weg naar depressie, een opname en haar teksten die er uit voortvloeiden. Ze schrijft dan helder en confronterend, ze neemt je mee. De serie - veelal korte - gedichten verliezen een deel van hun zeggingskracht als het rijmschema en taal-

gebruik wat voorspelbaar wordt. Zodra er ironie de kop opsteekt is die zeggingskracht veel méér aanwezig, zoals in 'Keuzes'.

KEUZES

Touw of mes

Flat of brug

Trein of bus

Dat je met een depressie

Vaak geen keuzes kan maken,

is best wel levensreddend dus.

De serie tweets is veel rauwer, de last van de poëzie en rijmdwang is er van af, de tekst is direct, de worsteling wordt voelbaar. De tweets zijn indrukwekkend om te lezen vanuit het besef dat het een heel directe, persoonlijke vorm betreft, die betrokkenheid bijna afdwingt.

Zoals:

"Uit de rubriek: depressie is kut:

Ik ben opgenomen en mijn kinderen zijn thuis bij mijn man. Ik zie ze te weinig en kan om die reden vandaag enkel onbedaarlijk huilen. En ik heb geen idee wanneer ik weer naar huis mag.

Einde."

En omdat het zo persoonlijk klinkt leer je de twitteraar ook kennen in haar wanhoop en humor die er zo af en toe dan ironisch of zelfs cynisch doorheen klinkt. Iets wat ik eigenlijk eerder had verwacht bij de gedichten, waar dat - in ieder geval voor mij - veel minder gebeurde. Het vindt paradoxaal genoeg wel plaats bij de tweets. Hier overstijgt de tekst het individu.

De hele bundel is behalve een persoonlijk relaas ook een roep om aandacht voor psychiatrische problematiek in het algemeen en daarin slaagt Marijke Groot in haar durf om intieme en persoonlijke belevenissen soms grimmig, soms met humor en levensecht op papier en mobiele telefoon met ons te delen. Dat maakt indruk, iets van de beklemming van een depressie wordt voor de lezer voelbaar. Daar is Marijke Groot in haar missie geslaagd.

'Het was niet alleen maar leuk tijdens mijn depressie, gedichten en berichten uit de ggz' is uitgegeven in eigen beheer en te bestellen via mgroot24@gmail.com. Twitter: @marijkegroot

‘Onvrede van veel mensen wordt niet door GGZ Nederland en MIND geuit’

DOOR: WILLEM GOTINK

GGZopmaat wil tegengeluiden mobiliseren.

“Een ‘stevige gesprekspartner’ worden voor overheden en zorgverzekeraars en tegenwicht bieden aan werkgeversorganisatie GGZ Nederland”, zo staat te lezen in het persbericht dat GGZopmaat bij de start van haar bestaan liet uitgaan.

“De zorgverzekeraars moeten praten met het hele veld en niet alleen met geïnstitutionaliseerde organisaties zoals GGZ Nederland en patiëntenvereniging MIND.”

Aan de telefoon formuleert mede-oprichter Frits Bosch het als volgt: “GGZopmaat is bezig om met verschillende organisaties samenwerking op te bouwen om gezamenlijk een vuist te maken voor een betere GGZ.”

Dat roept vragen op. Want GGZ Nederland vertegenwoordigt toch de GGZ en MIND is toch een patiëntenkoepel?

“Nee”, zegt mede-oprichter Frits Bosch, “de onvrede die veel mensen hebben, wordt niet door GGZ Nederland en MIND geuit. Ik vraag me oprecht af of GGZ Nederland niet teveel de werkgeversbelangen vertegenwoordigt en MIND gaat mijn inziens ook teveel mee met de grillen van de zorgverzekeraars.” Bosch verwijst daarbij onder andere naar de kwestie van de vertrouwelijkheid rond de ROM, een thema dat afgelopen twee jaar veel aandacht kreeg. Waar een grote groep behandelaars en (ex-) patiënten veel moeite had met de dubieuze benadering van de privacy, was MIND, samen met GGZ Nederland, een kritische vóórstander van de ROM. “Andere cliëntenorganisaties, zoals het LOC, zijn daar veel stringenter in”, zegt Bosch, “daar hebben we op dit gebied mee samengewerkt.”

Een meer recent voorbeeld zijn de schrapsessies, die met betrokkenen uit veel geledingen zijn gehouden om de bureaucratie terug te dringen. “De psychiaters noemden 60 punten die geschrapt zouden kunnen worden. Op kop stond het gebruik van de ROM als benchmark en de hoeveelheid keurmerken. Er zijn nu, driekwart jaar later, vier dingen daadwerkelijk geschrapt, maar niet deze twee.” Volgens Bosch komt dat voornamelijk omdat de zorgverzekeraars vooral met het management van de grote instellingen en de grote patiëntenkoepels in gesprek zijn. Niet met de individuele of zelfstandige behandelaars of de individuele patiënten. En dat is dus precies waar GGZopmaat iets aan wil veranderen.

De bewuste keurmerken zijn nóg een voorbeeld waar GGZopmaat zich tegen verzet.

Bosch: “Alle GGZ-aanbieders zijn verplicht aangesloten bij het [GGZ-kwaliteitsstatuut](#). De GGZ-aanbieders, vrijgevestigd en instellingen worden uitgebreid gevisiteerd door de beroepsverenigingen LVVP en NIP. Desondanks zijn er nog steeds particuliere keurmerken op de markt als KIBG en TOP-GGZ. Deze voegen niets toe aan het breed gesteunde kwaliteitsstatuut en kosten alleen maar tijd en geld.”

GGZopmaat is niet de eerste groep die zich afzet tegen de gevestigde instituties in de GGZ. Afgelopen jaren ontstonden bewegingen als Stopbenchmarking ROM, Ontregeldezorg, het Nationaal Zorgfonds, de Contractvrijepsycholoog en De Nieuwe GGZ. “Daarmee proberen we de samenwerking te zoeken”, zegt Bosch. “Als GGZopmaat er in slaagt die groepen te bundelen, hebben we samen meer marktmacht.”

Behalve MIND en GGZ Nederland zijn er ook nog allerlei beroepsverenigingen. Voel je je door hen wél vertegenwoordigd?

“Ja, voor een groot deel wel. Maar GGZopmaat wil opkomen voor het gemeenschappelijk belang om aan alle mensen met GGZ-problemen passende hulp te bieden.”

De kans bestaat dat je alleen maar de zoveelste mening wordt. Hoe zorg je voor je legitimering?

Bosch: “Zo ver zijn we nog lang niet. Voorlopig gaat het om een groep mensen die actief is en publiceert, daarnaast is er een groter aantal steunleden. Het is geen officiële stichting met een bestuur, we hebben nog geen bureau. We doen nu nog alles vanaf de keukentafel en vanuit de auto. Maar als het aan ons ligt zal dit zeer spoedig veranderen.”

Mede-oprichtster Melanie van Roekel daarover, in het magazine van stichting Beroepseer: “Wij willen horen van de mensen waarin de huidige GGZ niet functioneert. Daar gaan wij ons de komende tijd op richten, door een stevige organisatie te worden, door een actieve gesprekspartner te zijn voor iedereen die ons wenst te spreken en ons om advies vraagt. Het gaat erom ons publiekelijk te verweren tegen de huidige ontwikkelingen. Iedereen kan zich kosteloos bij ons aansluiten en meepraten en meedenken. Wij zijn heel toegankelijk. In de geestelijke gezondheidszorg gaat het om de geest van de mens, om de mens, het individu. De mening, het gevoel en de beleving van ieder mens telt en worden door ons gehoord en vertaald”.

GGZopmaat ontstond als reactie op het plan van zorgverzekeraar Menzis om het resultaat van de behandeling te betrekken bij de vergoeding. Jullie denken niet dat het de kwaliteit van zorg ten goede zal komen. Zie je wel de noodzaak om de stijgende zorgkosten te reduceren?

Bosch: “Ik heb er wel begrip voor het feit dat de verzekeraars moeten bezuinigen, maar ik vind niet dat ze het handig doen. Er gaat steeds meer geld naar management, administratie, en adviesbureaus. Daarnaast wordt er geen gebruik gemaakt van voor de hand liggende oplossingen. Voor - bijvoorbeeld - de wachtlijsten zouden de vrijgevestigden een oplossing kunnen zijn. In de jaren '90 waren er ook lange wachtlijsten. Daarna is 30% van de GGZ-aanmeldingen bij de eerste lijn terechtgekomen tegen 3% van de kosten. En juist op die eerste lijn is zo bezuinigd.”

“In 2008 kwam de basispsycholoog in het basispakket en onmiddellijk kwamen de grote GGZ-instellingen met concurrerende voorzieningen voor de basis-GGZ, zoals Indigo en

Vicino. Dat is gewoon onverstandig geweest. Laat de GGZ-instellingen vooral doen waar ze goed in zijn: behandelen van complexe problematiek, die niet door de eerste lijn behandeld kan worden. Ga geen dingen doen die in de eerste lijn kunnen. Dat zou echt schelen. Het plan van Menzis werd in mijn ogen in het NOS-journaal met verkeerde cijfers geframed. In de GGZ-kosten die zij presenteerden waren ook de kosten voor mensen met verstandelijke beperkingen en de dementiezorg meegenomen. Dat zijn gewoon de verkeerde bedragen, dus daar moest ik wel op reageren. Ook de kop in de Volkskrant was niet gelukkig.”

En dan is het afwachten of je gehoor vindt. Krijgen jullie een voet tussen de deur?

“Met Menzis hebben we intussen al een goed gesprek gehad en hoewel we het niet overall over eens zijn, heb ik wel het idee dat we gehoord worden. Voor andere zorgverzekeraars geldt dat (nog) niet. Via Twitter hebben we contact met een zorgeconoom, die ook adviseur is bij de NZa. Die heeft nadrukkelijk gevraagd om signalen van schrijnende gevallen te melden aan de NZa. We moeten nog even denken hoe we dat met de privacy moeten oplossen. Zomaar gegevens doorgeven kan natuurlijk niet.

We hopen ook op een reactie van het Ministerie. Wij kunnen ons helemaal vinden in het ideaalbeeld over de GGZ van staatsecretaris Blokhuis: dat er goed naar mensen wordt geluisterd, dat ze de hulp krijgen die nodig is, afgestemd op hun behoefte en dat deze snel wordt geleverd. Maar met alleen de GGZ-instellingen zal dat niet gaan lukken. Zij zullen echt veel intensiever moeten samenwerken met vrijgevestigden.”

ik filosofer over rijkdom
veroverd in het kwetsbaarste moment
van mijn leven

niet met liefde gegeven, vechtend
voor de dag van mijn bestaan
waarin ik niet durfde en kon

bedwelmd door ontkenning
verloren en verward
zocht ik naar rechtvaardigheid

de betekenis van deze zin
jaren ploegend tussen zwart en wit
zwoegend tot het diepste rood

zorgde ervoor dat mijn tranen
konden stoppen te bloeden
voor mijn fantasierijke dood

© Gisele Vranckx

Levenswinnaar

Gedicht van Gisele Vranckx